

Zondag 20: De Heilige Geest

Vraag 53:

Wat gelooft u van de Heilige Geest?

Antwoord:

Ten eerste dat Hij samen met de Vader en de Zoon echt en eeuwig God is.

Ten tweede dat Hij ook mij gegeven is,

om mij door waar geloof aan Christus en al zijn weldaden deel te geven,

mij te troosten en eeuwig bij mij te blijven.

1 Zijn persoon

Zondag 20 begint met de vermelding dat de Heilige Geest 'samen met de Vader en de Zoon echt en eeuwig God is'. Daardoor wordt duidelijk uitgesproken dat de Heilige Geest een goddelijk persóón is. Dat is belangrijk. De Heilige Geest is dus niet maar een kracht, een energie. Hij is net zo God als de Vader die alles gemaakt heeft en in stand houdt, en die de hele wereld bestuurt en voor zijn kinderen zorgt. Ook is Hij net zo God als de Zoon die mens geworden is om onze schulden op zich te nemen en zo vrede te stichten tussen ons en God.

De Geest heeft dan ook een heel eigen taak ten behoeve van ons. In Zondag 20 wordt het zo gezegd dat Hij ook mij gegeven is, om mij door waar geloof aan Christus en al zijn weldaden deel te geven, mij te troosten en eeuwig bij mij te blijven.

2 Zijn gaven

Soms wordt kritisch gekeken naar de Catechismus: 'Het werk van de Geest komt in dit leerboek er maar bekaaid af. Slechts één vraag en antwoord gaat over de Geest.'

Dat is te snel geoordeeld. In maar liefst 30 van de 129 antwoorden wordt de Geest genoemd. In de Catechismus wordt het dus erkend dat zijn werk een wezenlijk thema is.

In reactie hierop zou je kunnen zeggen: 'Maar er wordt niet gesproken over bijzondere gaven zoals het spreken in klanktaal, de gave van genezing en de gave van profetie.' Dat is waar. Alleen, het is niet zo makkelijk om wat het Nieuwe Testament hierover zegt regelrecht op de kerk van vandaag toe te passen.

Neem dat spreken in klanktaal, zoals de NBV het weergeeft. Allereerst kun je je afvragen wat daarmee wordt bedoeld. In Handelingen 2 ziet dat op het spreken in andere talen. Volgens sommige uitleggers zijn die gewone talen ook in 1 Korintiërs 14 aan de orde. Anderen denken aan een extatische taal, zoals die tegenwoordig in charismatische kringen beoefend wordt. Maar Paulus benadrukt dat er dan wel uitleg moet zijn maar bij mijn weten gebeurt dat meestal niet in charismatische kring.

En dan de gave van de genezing. Er wordt verdedigd dat die gave nog altijd voorkomt. Alleen, in tegenwoordige genezingsdiensten wordt die gave fundamenteel anders toegepast dan door de apostelen: in genezingsdiensten is het een kwestie van willekeur of iemand genezen wordt of niet. Je kunt bovendien verdedigen dat in het geval van genezing geen sprake is van een bijzonder ingrijpen van God maar van het placebo-effect, dus dat in zulke diensten soms helende krachten bij zieken worden geactiveerd. Verder zou je kunnen verdedigen dat genezingswonderen toen nodig waren maar nu minder omdat God ons de medische wetenschap heeft gegeven.

Dit alles geeft aan dat het thema bijzondere gaven veel vragen oproept. Bovendien heeft het oude papier om te zeggen dat de nieuwtestamentische tijd uniek was. Toen begon een nieuwe fase in de kerkgeschiedenis: het fundament van Christus' kerk werd gelegd. Volgens deze benadering heeft Christus met het oog op deze nieuwe fase aan zijn apostelen en hun tijdgenoten beloofd dat ze uitzonderlijke activiteiten zouden verrichten. Maar nu is het fundament gelegd. Bijzondere activiteiten kunnen we dan ook niet meer verwachten. Je ziet dan ook dat die bijzondere gaven al gauw in de kerkgeschiedenis verdwenen zijn. Natuurlijk zijn ze nog altijd mogelijk, want de Geest kan geven wat Hij wil. Maar er is geen algemene belofte van Christus. Aldus een veel voorkomende benadering.

Hoe dit allemaal ook zij, het is volgens de apostel Paulus niet opbouwend om gespitst te zijn op bijzondere gaven. Aan het einde van 1 Korintiërs 12, waarin hij over die bijzondere gaven spreekt, zegt hij: 'Maar eerst wijs ik u een weg die nog voortreffelijker is.' En dan volgt het beroemde hoofdstuk over de liefde, dat afsluit met de woorden: 'Ons resten geloof, hoop en liefde, deze drie, maar de grootste daarvan is de liefde.' Daar draait het dus om, niet om bijzondere gaven.

Dat zie je ook in de rest van het Nieuwe Testament. Daarin is met name aandacht voor het 'gewone' werk van de Geest. Maar dat werk is al bijzonder genoeg. Daarover gaat het vervolg.

3 Zijn instrument

In Zondag 20 is geen sprake van een instrument. Dat is opmerkelijk, want in de kerkgeschiedenis uit de tijd van de Catechismus leefde de gedachte dat de Geest regelrecht inwerkt op ons innerlijk. Niks geen middel. Zo hadden de zestiende-eeuwse dopers het over 'het inwendige licht', dus dat de Geest jou rechtstreeks van alles influistert. Daardoor kwamen ze tot allerlei onbijbelse visies en praktijken.

Iets soortgelijks is het als mensen tegenwoordig beweren: 'God heeft mij dit of dat op het hart gelegd.' Dat is uitermate kwetsbaar want je kunt zo'n uitspraak nooit toetsen; het kan dus best zijn dat zo'n persoon alleen maar z'n ik laat gelden.

Intussen maakt de Geest wel terdege gebruik van een instrument, namelijk de Bijbel. Het is waar, de Geest is niet aan de Bijbel gebonden. Zo kwam ik het in m'n pastorale praktijk tegen dat ongelovigen op de een of andere manier op zoek zijn naar God, nog voordat ze met de Bijbel bezig zijn. Ik kan dat niet anders zien dan als werk van de Geest. Ook vertelt het boek Handelingen verschillende keren dat de Geest apostelen iets duidelijk maakt; dat is eveneens buiten de Bijbel om gebeurd. Maar als Zondag 20 zegt 'dat Hij ook mij gegeven is om mij door waar geloof aan Christus en al zijn weldaden deel te geven', dan moeten we dat aldus aanvullen: 'en dat doet Hij met behulp van de Bijbel.'

De Bijbel is daarom een uniek boek. Hij is het product van de Geest. In 1 Korintiërs 2 staat: 'Het is zoals geschreven staat: 'Wat het oog niet heeft gezien en het oor niet heeft gehoord, wat in geen mensenhart is opgekomen, dat heeft God bestemd voor wie hem liefheeft.' God heeft ons dit geopenbaard door de Geest, want de Geest doorgrondt alles, ook de diepten van God.' Hiermee wordt gezegd: de Bijbel onthult ons de diepste geheimen van God, en die brengt de Heilige Geest aan het licht.

Verder staat in Johannes 16: 'De Geest van de waarheid zal jullie, wanneer Hij komt, de weg wijzen naar de volle waarheid. Hij zal niet namens zichzelf spreken, maar Hij zal zeggen wat Hij hoort en jullie bekendmaken wat komen gaat. Door jullie bekend te maken wat Hij van mij heeft, zal Hij mij eren.' Daardoor wordt duidelijk: het Nieuwe Testament vertelt ons over Christus zoals Hij werkelijk heeft gesproken en gehandeld, en het is de Geest die dat bij de apostelen naar boven heeft gehaald.

De Bijbel is dan ook goddelijk. Allereerst qua inhoud: we worden daarin vertrouwd gemaakt met Gods geheimen, we komen daarin Christus tegen. Tegelijk is de Bijbel ook goddelijk qua oorsprong: de Heilige Geest heeft ervoor gezorgd dat alles zwart op wit werd gezet. Natuurlijk zit er aan de Bijbel ook allerlei menselijks, maar dat is niet de kern.

De Heilige Geest zorgt er bovendien voor dat de Bijbel invloed op ons uitoefent. Minder zakelijk gezegd: dank zij de Geest worden wij in de Bijbel door God toegesproken, neemt Christus ons daarin bij de hand. Daardoor heeft de Bijbel effect op onze gedachten, onze gevoelens, onze daden, met als resultaat: we leven met Christus en Christus leeft in ons. Zo zorgt de Heilige Geest er met behulp van de Bijbel voor dat we veranderen, dat we bemoedigd worden, dat we worden gecorrigeerd.

Om dit alles kunnen we niet vrijblijvend met de Bijbel omgaan. Als we belijden: 'Ik geloof in de Heilige Geest', dan hoort daar bij dat we intensief met de Bijbel omgaan: persoonlijk en via de kerkgang of een bijbelkring. Ik weet wel: vroeger moesten de mensen het zonder de Bijbel doen; de meesten konden immers niet eens lezen. Maar tegelijk geldt: als je veel hebt, wordt er veel van je verwacht. Laten we dan ook gebruik maken van de mogelijkheden die we nu hebben met de Bijbel.

Helaas lijkt het erop dat de omgang met de Bijbel en het bijwonen van kerkdiensten bij velen te wensen overlaat. Je kunt je dan afvragen of het wel voldoende voor ons leeft dat de Bijbel een instrument is van de Geest.

Soms kun je mensen horen zeggen: 'Het geloof zegt me niks'. Dat kan het gevolg zijn van een breder probleem bij iemand, namelijk dat diens gevoelskanalen min of meer verstopt zijn, waardoor hij op vele gebieden lauw is. Maar die uitspraak kan ook het gevolg ervan zijn dat iemand zich afsluit voor de Geest. Daarom is het goed jezelf de vraag te stellen: 'Hoe sta ik eigenlijk tegenover de Bijbel? Leeft het voor mij dat die een product is van de Geest, goddelijk qua inhoud en oorsprong?' Dan kan het niet missen of de Bijbel is een open boek voor je.

4 Zijn methode

In de Bijbel wordt gewezen op het ongrijpbare van het werk van de Geest. Daardoor kun je geneigd zijn Hem weg te verklaren: 'Hier is geen sprake van de Geest; ik ben het zelf die...' en vul dan maar in. Als je in jezelf wroet, kom je inderdaad niks goddelijks tegen maar alleen allerlei menselijks: een mengeling van positief en negatief. Op die manier krijg je niet gauw zekerheid over de vraag: 'Is de Geest werkzaam in mij of niet?' Maar volgens de Bijbel heeft Christus het tegen ons gezegd: 'Het werk van de Geest is aan jullie beloofd.' Dus als het leeft voor ons dat we verbonden willen zijn met Christus, dat we ons kind weten van de hemelse Vader, dan kan het niet anders of dit danken we aan de Geest.

Typerend voor het werk van de Geest is verder dat dit ons mens-zijn intact laat, of beter: door zijn werk wordt ons mens-zijn opgewaardeerd. Dat zit anders bij de duivel. Als die in ons werkt, tast hij onze persoonlijkheid aan. Door hem worden we slaaf van wat onze omgeving doet of van ons verwacht. Of we worden slaaf van onze eigen duistere krachten. En dan komen we zomaar tot allerlei destructief gedrag, zoals in Galaten 5 genoemd wordt: 'Ontucht, zedeloosheid en losbandigheid, afgoderij en toverij, vijandschap, tweespalt, jaloezie en woede, gekonkel, geruzie en rivaliteit, afgunst, bras- en slempartijen, en nog meer van dat soort dingen.' En dat allemaal ten koste van de ander en van jezelf. Kortom, het werk van de duivel gaat samen met beknotting en beschadiging van ons mens-zijn.

Maar als de Geest op ons inwerkt, laat Hij de persoon tot z'n recht komen.

Allereerst maakt Hij het negatieve ongedaan. Hindernissen worden opgeruimd: wie zich voor Hem afsluit, maakt de Geest open voor Hem; wie koppig is, wordt meegaand. Ook worden zwakke punten tegen gegaan, zoals drift, hebzucht, lust, egocentrie en noem maar op. Daardoor gebeurt het dat je van iemand kunt zeggen: 'Ik ken die persoon niet meer terug.' Denkt u maar aan de apostelen. Op de zondag van Christus' opstaan uit de dood, waren ze bijeen terwijl ze de deuren gesloten hielden, uit angst voor de kerkelijke leiders. Maar op de pinksterdag stonden ze frank en vrij te midden van de mensenmassa te spreken over Christus.

Verder zorgt de Geest ervoor dat de kwaliteiten die we qua karakter of door onze talenten hebben, worden opgevoerd en in zijn dienst worden gesteld. Daardoor ontstaat de vrucht van de Geest. Paulus noemt in Galaten 5 het volgende: 'Liefde, vreugde en vrede, geduld, vriendelijkheid en goedheid, trouw, zachtmoedigheid en zelfbeheersing.' Op zich is hier niks bijzonders aan: ook bij niet-christenen kan dit aanwezig zijn. Maar de Geest zorgt ervoor dat de motivatie hiervoor en de inhoud hiervan bepaald worden door Christus. Deze kwaliteiten worden om zo te zeggen door de Geest geoptimaliseerd.

Dank zij Hem is er ook sprake van de gaven van de Geest. In Romeinen 12 zegt Paulus: 'We hebben verschillende gaven, onderscheiden naar de genade die ons geschonken is.' En dan noemt hij een bijzondere gave als profeteren maar vooral gewone gaven als bijstand verlenen, onderwijzen, troosten, leiding geven, barmhartig zijn. Wij noemen dat talenten. Maar de Geest zorgt ervoor dat die een plek krijgen in de gemeente en dat die ingezet worden ten behoeve van anderen. Door dit werk van de Geest kunnen we soms tot onze verrassing constateren: 'Hé, ik kan dit veel beter dan ik gedacht had.' De Heilige Geest zorgt er dus voor dat onze mogelijkheden tot ontplooiing komen.

Dit alles maakt duidelijk dat we niet statisch moeten denken over een persoon. Vaak gebeurt dat wel. Dan wordt gezegd: 'Zo ben ik nu eenmaal. Dat kan ik niet veranderen. je zult mij moeten nemen zoals ik ben.' Dat spoort niet met de Bijbel. Als de Heilige Geest actief is in ons leven, dan werkt die helend en vernieuwend op ons in en dan vinden er in ons leven mooie dingen plaats.

5 Zijn doel

Met het bovenstaande hebben we al het een en ander aangegeven wat de Geest bij ons wil bereiken. Samenvattend kunnen we zeggen dat zijn doel met ons is: geloof in Christus. Hij heet niet voor niets 'de Geest van Christus'. Alleen, soms is ons geloof maar pover. Als we met moeite te maken hebben, dan gebeurt het dat onze band met Christus maar amper leeft. Onze moeite zijn dan het een en al. Of we hebben te maken met de macht van het kwaad. Daardoor komen we soms tot allerlei onchristelijk gedrag, bijvoorbeeld in onze relaties of in onze besteding van onze vrije tijd en ons geld.

Daarom is het nodig dat we telkens vragen om de Geest. En dat niet op een mechanische wijze. Laten we ons naar de Geest uitstrekken. En dan wordt Hij werkzaam in ons leven. Misschien hebben we allerlei twijfels en zijn er allerlei tekorten, maar een feit is dan: we zoeken ons houvast bij Christus en laten onze koers door Christus bepalen. Zo is het toch?

Op deze manier zijn we rijk. In de woorden van Zondag 20: al gelovend hebben we deel aan Christus' weldaden, oftewel: we mogen leven in de gunst van God. En dat is een groot voorrecht. Wij zijn van onszelf zo nietig als wat; ook komen we op allerlei manieren God te na; wat dat betreft zouden we geen uitzicht hebben. Maar God zegt tegen ons: 'Je bent onschuldig. Al ben Ik de Heer van alles, Ik ben jullie Vader.' Dat geeft kleur aan ons leven: we zijn er niet verloren aan toe.

Het einddoel van de Geest met ons is dat Hij ons tot volmaaktheid wil brengen. Zondag 20 zegt het zo: de Geest is mij gegeven 'om eeuwig bij mij te blijven'. Christus is niet tevreden met half werk. Hij wil ons niet alleen een nieuw hart geven maar een compleet nieuw bestaan. En daar zorgt zijn Geest voor. Door Hem overleven we de dood, want via de tunnel van ons sterven komen we bij God. Door de Geest komen we ook ons verblijf in het graf te boven, want eens rijzen we op met een glorieus lichaam. Dank zij de Geest laten we eveneens de macht van het kwaad achter ons, want te zijner tijd worden we volledig door de Geest beheerst.

Dat alles doet de Geest: Hij schakelt de macht van het kwaad uit; Hij maakt een einde aan dood en verderf. Een geweldig geschenk van Hem, want er is door ons zoveel kapot gemaakt. Maar de Geest legt een verbinding tussen ons en Christus: hier al en in de eeuwigheid.

1-5 Terugblik

Kijken we nu terug, dan kan de conclusie zijn: het gewone werk van de Geest is al indrukwekkend genoeg. Ook zet Hij ons aan het werk. Daarom kunnen we de lof zingen op het werk van de Geest. Laten we zijn vlam niet doven in ons leven. Hiervoor is het belangrijk dat we vertrouwd zijn met de Bijbel, zodat die beslag op ons legt. Ook moeten we niet berusten in wie we zijn; we moeten ons laten kritiseren door de Geest en het Woord. Ten slotte moeten we verder kijken dan we met onze ogen kunnen zien. Dan kan het voor ons vaststaan: we leven onder een open hemel, want God is er met zijn Geest; ook hebben we toekomst, want Christus' Geest geeft uiteindelijk totale vernieuwing.